

Tomaji Attila

BOLERO

*„ahányan végre így együtt vagyunk, mind elmegyünk”
(WS)*

itt maradunk nem hűl ki a párna utánunk
bevetetlen marad az ágyunk
s mert maradunk hajszálaink tovább szállnak
a felhők alatt amerre járunk a néma nap alatt
hol hunyorogva állunk és a nap is itt marad
a víz nem mossa el lábunk nyomát hajszálaink
a fák alatt szállnak szemhéjunk mögött
imbolyog egyetlen álmunk
arról hogy talán mind itt maradunk
és örökké látjuk majd a bölcsőt ahol ringtunk
anyánk kezét simogatta hajunk a száját
ahogy csókolta arcunk s nem nyughatunk
járjuk a táncunk és maradunk –
hulló hajszálaink vállunkra szállnak
könyvekből peregnek ahogy lapozunk
fogy a történet kiolvassuk életünket
isszuk a borunk dülöngélünk s dúdolunk
nap süti maradék hajunk
hajszálaink leszállnak a földre
ott guggol Isten megszámlolja őket
kisimítja a párna összes ráncát utánunk
és beveti az ágyunk
pedig mindannyian itt maradunk – –

Mesterházi Mónika

„TE MEGBÁNTOTT KEDVES LÉLEK...”

Weöres Sándor két verse: „A kísértet dala” és „Gyöngé ágam”

Régóta foglalkoztat, hogy miben is áll Weöres Sándor két rokon versének hatása. Hogy a kettő rokon, arra biztosan bárki rájöhet, hiszen A KÍSÉRTET DALA ismétlődő sora: „Sohase bántottalak”, a GYÖNGÉ ÁGAM-é meg: „Minek is bántottalak?”, és a ritmusuk is hasonló (a rövid soroké azonos).

Hálás téma a panasz is, a megbánás is, mindkettőnek megvan a veszélye: az önsajnálát és az önfelmentés, egészében a „túl szép” érzések. Weöres úgy tud személyes hangon írni, hogy egyik versben sincs semmi életadalék, még annyi sem, amit egy szerepvers elbír, még annyi sem, hogy miben állt a bántás. Csak az érzelem maga. Illetve éppen az.

A KÍSÉRTET DALA természeti képpel indul: „Zúg az öreg erdő, / száll a fehér felhő, / összebújnak a vadak”. A motívumok (erdő, felhő, vadak) a tizenkilencedik századot idézik, a versforma (a Balassi-strófa egyik változata, a „Zöld erdő harmatát” kezdetű híres bujdosóének formája) a tizenhetedik és együtt valami elégikus méltóságot. A következő három sor megfogalmazza a vádat-szemrehányást: „mért üldözöl engem? / Sohase bántottalak”. Még a második szakasz elejéig lehet is komolyan olvasni: „Jeges éjszakában” – itt azonban minden komorságát elveszti a vers: „őz tiporja hátam, / cinke tépi a fülem”, és visszaolvastva látjuk, hogy a vadak sem menekülnek (például), hanem egyszerűen „összebújnak”, mint egy középkori naiv festményen, és később a zápor sem veri a kísértetet, csak „csorog” rá.

A KÍSÉRTET DALA a szelidséget és a szeretetet (odaadást, gondoskodást) testesíti meg, női princípium, az anya vagy a szerelmes szerepe („Itt benn a szívemben / mért üldözöl engem?”, „Ó mért nézel úgy rám, / mért nem vagy jobb hozzám”). Talán inkább az elképzelt szomorú jövő ez a jelenből szemlélve, amikor „úgy” néz a másik. Az is lehet, hogy gyerek szerelmes az illető vagy éppen gyerekhez beszélő öreg hang („Hát ide vigyázzál”), mindenestre a valóságnál a mesék világához áll közelebb.

Weöres verseire jellemző, hogy ellentétes elemek hatnak bennük, az egyik a felszínen és erősen, a másik a mélyben és észrevétlenül. Az elégikus hangot megtámogatja a bujdosóének méltóságteljes lassú ritmusa, mégis jobban emlékszünk a komikus vagy inkább játékos hatásra: a teljesen szelíd erdőre, ahol az őz és a cinke a veszélyforrás.

A vers második felében új ellentétpárt látunk: előbb hétköznapi, praktikus ajánlkózást hallunk a kísértettől (annyira praktikus, hogy ismét gyerek beszélőre gyanakszom: „adnék cipót lágyat, / jó száraz ruhákat, / mindenfélét ami kell”), az utolsó szakaszban viszont váratlan ünnepélyes kép tárul elénk: „mindig rád vigyáznék, / mint a nagy fehér falak”. Ennek a képnek a tágassága és logikán kívüli vagy legalábbis akarhatatlan evidenciája magasabb dimenzióba emeli a verset. Persze lehet, hogy van lélektani indoka, hiszen a száraz ruhák után a hely is védett, és ha tágas is, mégis zárt tér, mint a szeretet maga.

A vers zárkálta visszatér a kezdethez: „sohase bántottalak”, és az érzelem a különféle rétegeivel együtt is homogén.

A „Gyöngé ágam” kezdetű versben – a RONGYSZÖNYEG 68. darabjában – a férfiprincípium szólal meg, a bűnbánó, erős. Az utolsó szakasz a szerkezetében emlékeztet A KÍSÉRTET DALÁ-ra, de a modalitás más. A kísértet már a végleges(nek átélt) helyzetből, feltételes módban szól: „ha te áznál fáznál, / én nem küldenék el” és „Ha nem áznék fáznék, / mindig rád vigyáznék”. A GYÖNGÉ ÁGAM beszélője egyszerű jövő időben:

„Majd ha nyárfa-testben élek,
rezgő lombbal hintelek,
majd ha árny leszek, kísérek,
ha koporsó, rejtelek,
ha tűz leszek, melengetek,
ha fény leszek, áldalak”

Ugyanarról az élet utáni létről beszél, mint bizonyosságról, gyöngéden, mégis akaratérvél.

A GYÖNGE ÁGAM is egyneműen indul, ezúttal Arany János egyik kedvelt versformájában: a 8-as és 7-es sorokból építkező, trochaikus (vagy magyaros vagy szimultán) strófában, amilyenben Arany például a VISSZATEKINTÉS-t és A LEJTŐN-t írta. Arany értékvesztéseit idézi a Weöres-vers a megfosztottság képeivel (tél, halál, hideg, fázás): „*Minden napom tél borítja, / minden éjem új halál. / Csak a hideg kályha zúgja: / édes párom mit csinál?*”

Ismét a második versszak második sora zökkenti meg az elégikus hangulatot: „*Szivedet kis mécsnek véltem, / mely egy légynek is örül* –” Ez, hogy legyet emleget, nem lepkét vagy valami kisebb rovar, nyilvánvaló ellenhatás: önirónia a beszélő részéről, és tudatos – groteszk – ellenhatás a költőéről. (Persze a szótagszám is belejátszhat, de Weöres nyilván megoldotta volna máshogy, ha nem épp így akarta volna írni.)

Igazán a harmadik versszakban tér vissza ez az önirónia, még hozzá a felszín alatti ellenmozgásként, a szerkezetben. A szerelem és a szeretet a gyerek-szülő viszonyt idézi fel, bár az önvád miatt tagadásként („*jó, hogy nem*”):

*„Te megbántott kedves lélek,
jó hogy nem vagy gyermekem,
hátha néha megvernélek
s fájna néked és nekem.
Jó hogy nem vagy cirmos macskám,
amilyen gonosz vagyok.
Akár kútba ugorhatnám,
önmagamba fulladok.”*

Itt azonban valami el van hantolva a párhuzamos mondatszerkezetekben. Nem teljes a párhuzam: a gyermeket a beszélő attól féltene, hogy megveri, a cirmos macskát meg csak úgy általában; utána a lelkébe fordul. Igen, de nem azért van párhuzam egy ilyen gondosan szerkesztett versnek rögtön a közepé után, hogy ne akarjuk végigkövetni: „*jó hogy nem vagy gyermekem, / hátha néha...*” és „*Jó hogy nem vagy cirmos macskám, / amilyen gonosz vagyok. / Akár kútba...*” A szerkezet és az asszociáció azt sugallja, hogy a cselekvés valójában itt is az áldozatra vonatkozna, a macskára. Ettől azonban szemmel láthatóan visszariad a beszélő – de nem a költő, aki ezzel az alig észrevehető csalással jelzi, hogy az igazi bűnöket lélekben követjük el („*amilyen gonosz vagyok*” és „*önmagamba fulladok*”).

Az utolsó szakasz, amely a jövőre vonatkozik, természeti motívumaiban és gyöngédségében is emlékeztet A KÍSÉRTET DALÁ-ra (érdekes megfigyelni, hogy a „*kísértet*” és a jambus miatt röviddel írt „*kísérlek*” is egybecseng: „*majd ha árny leszek, kísérlek*”). De az utolsó előtti sor mégis visszalép a természetiből az emberi valóságba, a racionalitáshoz: „*ember vagyok és szeretlek*”.

És akárcsak A KÍSÉRTET DALA, a GYÖNGE ÁGAM is az alapérvés megismétlésével zárul: „*minek is bántottalak?*” Szerelmes vers lévén azonban élesebbek az ellentétei, nagyobb kilengéssel tér vissza a kezdetéhez.